СКВОТ/ГОРОД: ДОВІДНИК

Методичний довідник-вказівник по створенню міського городу за прикладом київського проекту Сквот-город для починаючих активістів урбан-агрокультури в Україні, місцевих громад, ОСББ та закладів освіти

СКВОТ 17б

HEINRICH BÖLL STIFTUNG КИЇВ

Що таке міський город і чому це важливо?

В 305 році імператор Діоклетіан залишив Рим та вирушив у провінцію, щоб займатися городництвом. А коли рік по тому його друг Максиміліан закликав імператора повернутися в політику, Діоклетіан відповів, що якби той побачив, яку капусту йому вдалося виростити в своєму городі, то він би сам зрозумів неможливість прийняття його пропозиції. Відтак, вже у четвертому столітті люди мусили вибирати: місто з усіма його принадами чи власна грядка подалі від центру прийняття рішень.

Але сьогодні, коли у містах живе майже 60% всіх людей на планеті, все частіше знаходяться ті, хто відмовляється робити цей вибір. Так з’явилися сади City Garden на покинутому аеродромі Tempelhof в Берліні, ділянки лікарських рослин на колишній залізниці High Line у Нью-Йорку, ферми на дахах Dakakker і Zuidpark у Роттердамі, аеропонічна плантація Nature Urbaine в Парижі, теплиці Luna Farms у Монреалі та ділянки Omotesando у Токіо.

Паростки міського городництва повільно, але впевнено пробиваються і в Україні: грядки з харчовими культурами розбили активісти київської ініціативи Самосад на Подолі, тримають городину на даху в Івано-Франківському креативному кластері Promprylad, а у Львові пропонують ділянки для аграрного самовираження містян у парку Залізна вода.

Ці рукотворні оази не завжди можна знайти на картах, адже міський город — річ компактна. Навіть два вазони з помідорами на власному балконі чи кущ смородини біля під’їзду вже відповідають визначенню урбан-агрокультури та несуть з собою всі її переваги як для садівника, так і для міста в цілому.

Міські городи можуть не тільки тішити око та урізноманітнювати щоденний раціон. Вони створюють нові екологічні зв'язки: робочі місця для комах-запилювачів та харчову базу для птахів і дрібних тварин.

До того ж, навіть мікроврожай з власного подвір'я чи балкону знижує загальне навантаження на харчову інфраструктуру. Також науково доведено, що робота в саду та догляд за рослинами покращують здоров’я: як психічне, так і фізичне (див. гарден-терапія). Але найбільшу користь міські городи приносять, коли створюються спільними зусиллями у громадському просторі.

Сквот-город було висаджено в історичному центрі Києва, на задньому дворі музею Ханенків на вулиці Терещенківській. На цьому місці раніше були нелегально встановлені гаражі, які згодом знесли комунальні служби. Активісти власноруч прибрали більшість сміття після демонтажу, і намагались підтримувати цей простір, але з роками на рештках фундаменту почали проростати кущі і будяки, а несвідомі громадяни використовували цей куточок як звалище. Тепер же, після генерального прибирання та появи грядок, замість двох нездалих паркомісць маємо плантацію для трьох десятків харчових культур і нове місце зустрічі активних киян.

Подібне переосмислення дворів, занедбаних ділянок та пустирів створює підвалини для соціальної взаємодії, добросусідських стосунків та стає фундаментом для подальших проектів.

Міська агрокультура у воєнний час

Війна змінює зовнішній вигляд міст. Люди переїздять подекуди цілими під'їздами та будинками. Найбільш постраждалі від бойових дій райони знелюднюються на довгий час, відносно безпечні ж квартали стають домівкою для внутрішньо переміщених осіб. Нове життя вимагає нової міської інфраструктури та підштовхує до створення нових соціальних зв'язків.

Добросусідство, взаємодопомога, волонтерський благоустрій, організація ярмарок, толок та гаражних розпродажів об'єднують людей та надають простір для конструктивної діяльності у буремні часи. Організація міських городів зараз — це унікальна можливість створення психологічної підтримки одне одного та готовий інструмент для інтеграції: люди, що опинилися далеко від дому, мають спосіб стати частиною нового місця і нової громади. Догляд за грядками на власному подвір'ї повертає відчуття контролю над реальністю та дозволяє планувати майбутнє — принаймні, на сезон вперед.

Поза тим, вирощування харчових культур знижує навантаження на аграрну та транспортну інфраструктуру. Коли сотні фермерів вимушені припинити свою роботу, а промислові господарства мають працювати передусім на потреби фронту, кожна міська грядка стає тиловою позицією.

Ще під час Першої та Другої світових воєн уряди США, Великобританії, Канади, Австралії та Німеччини на державному рівні впроваджували програми міського городництва у парках та на приватних ділянках. Рух Victory Gardens (Сади Перемоги) у Великобританії закликав перетворити кожну морквину на зброю, а кожен вільний клаптик землі — відповідно, на зброярню: в Лондоні закладали грядки навіть у воронках від авіабомб.

Російське вторгнення в Україну створило безпрецедентну загрозу для глобальної харчової безпеки. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) констатувала, що на планету чекає небувалий дефіцит продовольства та підвищення цін. На момент упорядкування посібника (травень 2022) на першій шпальті британського The Economist вийшов матеріал про продовольчу катастрофу, яка станеться незабаром, і головною причиною якої є війна росії проти України.

Закономірно, що навесні 2022 року в Україні почали з'являтися аграрні ініціативи, покликані на боротьбу на зеленому фронті. Так виникли вітчизняні Сади Перемоги — всеукраїнська кампанія, спрямована на ефективне використання доступних земельних ділянок для вирощування продуктів харчування. А програма Seeds for Ukraine залучила міжнародних партнерів, аби забезпечити насінням у цей непростий сезон 100 000 домогосподарств, зокрема тих, хто ніколи не займався городом і не має власного посадкового матеріалу з попередніх років (як-от новостворені міські городи).

Знаково, що обидва проекти підтримав уряд Канади, котра має досвід і усвідомлює цінність тилового городництва ще з часів Другої світової.

Відтак, і міський Сквот-город покликаний стати ще однією цеглинкою в фундаменті продовольчої безпеки країни у воєнний час.

→

Для дитячого городу вибирайте впізнавані рослини, плоди яких безпечно вживати сирими та недостиглими

Підготовка

Як вибрати та облаштувати ділянку?

Закупівля матеріалів та використання підручних засобів

Якщо ви маєте намір розбити власний міський город, озирніться навколо. Що ближче до вашої домівки чи офісу знаходиться ділянка, то зручніше вам буде за нею доглядати. Для плантації, здатної забезпечити сезонними продуктами родину із чотирьох людей, достатньо всього двох квадратних метрів насаджень (за умови використання ярусних грядок). Нехай вас не лякає бетон, асфальт чи засміченість ділянки: міський город передбачає вирощування рослин без безпосереднього контакту з поверхнею (див. Як влаштована міська грядка зсередини). Але перед тим, як братися до роботи, зважайте на наступне:

Кому належить ділянка. Вам підійдуть всі форми власності, крім приватної (якщо це не ваша приватна власність, звичайно). Зазирніть у кадастр або зверніться в ОСББ, щоб переконатися, що не порушуєте закон. Водночас, принципи міського партизанського садівництва передбачають та заохочують використання ділянок, які є предметом судових суперечок, скажімо, щодо незаконної забудови. Город може стати додатковим важелем впливу при прийнятті рішення про подальшу долю землі;

Транспортне забруднення та доступність. Попри відсутність прямого контакту з землею, харчові культури варто саджати не ближче як за 10 метрів від активних автомагістралей. Також треба переконатися, що ваш город не блокує проїзди пожежної та іншої спецтехніки і не заважатиме пересуванню на візках та пішоходам;

Захищеність від вітру та режим освітлення. Загалом вирощувати їстівні рослини можна навіть на семи вітрах під пекучим сонцем, так само як і в постійному затінку, треба лише підібрати відповідні культури та надати їм співмірний догляд. Але по можливості виберіть куточок, захищений стіною чи парканом хоча б з одного боку. Це спростить подальшу організацію простору, а вертикальна поверхня буде акумулювати тепло та згодом може стати опорою для витких рослин. Також добре мати частину городу на сонці, а частину у затінку дерев — так ви зможете досягти максимального різноманіття культур на своїй плантації;

Доступ до води. Земля в місті прогрівається та сохне значно сильніше, ніж на звичайному городі. Тож зважайте на те, скільки води вам знадобиться, і яким чином ви можете оптимізувати полив. Якщо немає можливості підключити шланг, виділіть місце під бочку для збору дощової води. Догляд за городом значно спростять системи крапельного поливу, які можна виготовити навіть самотужки із використаних пляшок чи водогінних труб: в YouTube є тисячі інструкцій з цього предмету;

Вивіз сміття. Якщо ділянка сильно захаращена, переконайтеся, що зібране вами сміття вивезуть з двору. Це важливо зробити якомога швидше як з міркувань вашої зручності та безпеки оточуючих, так і з поваги до сусідів. Сміття, яке раніше ніхто не помічав, почне муляти око, щойно ви складете його у мішки. За відсутності спеціального контейнеру чи машини спробуйте завантажувати сміття порційно у звичайні прибудинкові баки (але зважаючи на їх заповненість і технологічне навантаження) або виставляти по кілька мішків за раз поруч із ними. Але не поспішайте викидати все, що потрапило під руку: бита цегла, черепки та шифер ще згодяться вам для дренажу, вирубані чагарники стануть грубою підложкою для грядок, а сухе листя, картон та скошена трава — компостом та мульчею відповідно (див. Як влаштована міська грядка зсередини). Виділіть окреме місце для кожного такого корисного сміття і використайте його по максимуму при створенні городу;

Людський ресурс. Запитайте в чаті будинку або в сусідів при зустрічі, чи хотіли б вони долучитися до проекту, і чим саме та коли можуть допомогти. Підтримуйте комунікацію з перехожими, що зацікавлено дивитимуться на вас під час прибирання. Отримавши підтримку на початкових етапах, ви зможете масштабувати свою ідею, не виходячи за межі власних фізичних можливостей. Не намагайтеся захопити максимальну територію в перший же рік свого городнього досвіду, краще лишіть простір та сили для подальшого розвитку проекту. Кожен маленький город в місті є великим досягненням;

Кошторис. Навіть за умови використання підручних засобів та залучення союзників, вам знадобляться кошти на закупівлю інструментів, матеріалів, розсади, транспортні витрати та подальшу підтримку городу. Спробуйте скласти орієнтовний бюджет заздалегідь та отримати допомогу через місцеві громади, районну раду, ОСББ, організувати краудфандинг, толоку, ярмарок, тощо.

Панівний спосіб міського садівництва сьогодні — високі грядки. Цей термін охоплює будь-які ємності з дном (ящики, діжки, кадки, каструлі, мішки) або без (клумби, огорожі, відрізи труб великого діаметру) які встановлені на поверхню землі чи розташовані на спеціальних опорах ярусами та заповнені землею. Так, балконний ящик — це теж свого роду висока грядка. І ділянки, які бабуся у вашому дворі підплела тином, підперла шифером та заповнила компостом — також. У Нідерландах, де міське садівництво стало масовим явищем, високі грядки роблять навіть з мішків для собачого корму: така конструкція на 30-40 літрів землі дає чудовий врожай і легко демонтується по закінченні сезону.

На Сквот-городі ми розбили чотири стаціонарних високих грядки з термоусадженої деревини метр на півтора кожна. Висоту, 60 сантиметрів, підібрали таким чином, щоб люди не перечіплялися через огорожу, а собаки, що гуляють у центрі міста, не розкопували посіви. Також ми висадили рослини у бочку з-під мастила, старий комод, скриню для набоїв та безліч дрібніших ємностей: каструлі, чайники, горщики. Важливо: якщо використовуєте дерев'яні ящики чи огорожі, попередньо обробіть їх спеціальною олією чи ґрунтовкою для деревини: це продовжить термін експлуатації та надасть городу шляхетного вигляду.

При розташуванні грядок переконайтеся, що між ними є зручні проходи, а поверхня повністю доступна для поливу і догляду. Не встановлюйте великі ящики суцільним масивом: так вам буде складно висмикувати будяки та збирати врожай, а у шкідників не буде жодних перепон, якщо вони проникнуть на плантацію з одного із флангів.

Якщо площа, яку ви використовуватимете під міський город, жорстко обмежена, вам допоможуть вертикальні конструкції: етажерки, перголи, колони. Але зверніть увагу на те, що при вітряній погоді висячі сади можуть мати велику парусність, тому краще робити їх з міцних матеріалів і якомога глибше вкопувати в ґрунт.

Високі грядки вимагають творчого підходу та значних зусиль при створенні, але ця технологія виправдовує себе. Вони дозволяють вирощувати харчові культурі там, де ґрунт неякісний або взагалі відсутній; добре прогріваються та зберігають тепло (а отже, продовжують городній сезон); краще захищені від шкідників, підтоплення та посухи; зручні у догляді та естетично привабливі.

Відтак, ділянка очищена та підготовлена, проект майбутнього городу затверджений. Щоб перейти до наповнення грядок, переконайтеся, що у вас є:

ємності чи огорожі для високих грядок	**матеріал для устілки: пакувальний картон, натуральна тканина чи агроволокно**	**дренажні матеріали (черепки, керамзит, крупні гілки, тощо)**	**садова земля та компост або гумус чи готова ґрунтосуміш**
“дрібна” органіка: листя, нефарбований папір, овочеві очистки	**сіно чи деревна кора або стружка для мульчування**	**інструменти: лопата, ножиці/ніж/сокира вода, садові рукавички**	**посадковий матеріал: розсада, цибулини, черенки чи насіння**

Окремо подумайте, що з матеріалів ви можете не купувати. Так, сухі гілки та картон для Сквот-городу ми зібрали у своєму та сусідньому дворах. Дрібну органіку заздалегідь почали сортувати на кухні. Сіно для мульчування зробили зі свіжоскошеної трави, коли комунальники порались у сусідньому парку Шевченка. А в якості дренажу застосували уламки цегли, що залишилася від гаражів, які раніше незаконно були встановлені дворі.

Якщо всі матеріали напоготові, і погода сприяє (день має бути не надто спекотним, починати роботу краще рано вранці чи ввечері, коли сонце не дає прямих променів) — час розбивати город.

Як влаштована міська грядка зсередини

Кожна висока грядка, діжка чи каструлька — це дещо більше, ніж просто ємність з землею. Для ефективного та тривалого господарювання грядки наповнюють різноманітною начинкою. Зазвичай її викладають шарами, тому ви можете зустріти в міському садівництві інструкції зі створення “грядки-сендвіча”, “грядки-лазаньї” та “грядки-пирога”. Існують і авторські запатентовані технології наповнення, наприклад, модульні аеропонічні грядки або Теплі грядки Володимира Розума (саме цю систему ми вирішили спробувати в себе на Сквот-городі). Ви можете обрати будь-якій з цих підходів на свій розсуд, але в основі їх лежить одна й та сама логіка: створити всередині грядки повноцінну і самодостатню міні-екосистему замість того щоб щороку купувати в магазині ґрунт та добрива.

Устілка. Якщо ємність має суцільне дно — в ньому необхідно заздалегідь підготувати дренажні отвори. Їх розмір та кількість мають бути пропорційні об’єму майбутньої грядки. Для формування земляного кому та утримання поживних речовин всередині необхідно застелити дно та борти ємності картоном, старими простирадлами чи агроволокном. Якщо ємність не має дна, картон та простирадла треба стелити в кілька шарів, аби згодом все трималося купи. Агроволокна буде достатньо і в один шар;

Дренаж. Керамзит, шифер, глиняні черепки або бита цегла. Товщину шару дренажу та фракцію треба підбирати з урахуванням особливостей грядки. Дерев'яні ємності, скажімо, потребують менше дренування, ніж металеві. А грядки з коренеплодами мають бути дреновані краще, ніж вологолюбні огірки чи перці;

“Груба” органіка. Невеликі колоди, палиці, сухі гілки. Не намагайтеся складати їх щільно чи трамбувати: потрібно, щоб ця частина грядки контактувала з повітрям та верхніми шарами начинки. Важливо: не використовуйте деревину, багату фітонцидами та дубильними речовинами: дуб, хвойні, вільху, акацію, горіх, тощо. Вони не тільки повільно розкладатимуться, але й виділятимуть у ґрунт речовини, що пригнічуватимуть ріст ваших рослин. Загальний об’єм двох нижніх шарів (дренажу та “грубої” органіки) має становити приблизно третину висоти грядки;

“Дрібна” органіка/компост. Хмиз, листя, трава, гній, овочеві очистки, паперові палети з-під яєць, кавова гуща, тощо. Що різноманітніше, то краще. Але без риби, м’яса молока та яєць у будь-якому вигляді. Наші грядки — вегани. Тваринний білок їх отруїть;

Ґрунт. Готовий з магазину чи садова земля. Якщо вибрали другий варіант, попередньо збагатіть субстрат перегноєм чи гумусом. Ґрунт має становити близько половини об’єму ємності;

Посадка рослин. Висаджувати у ґрунт можна розсаду, цибулини або насіння. Більше про це — у розділі Що і як садити;

Мульча. Вкриваємо поверхню ґрунту та огортаємо стебла розсади біля основи сіном або деревною стружкою (правило про вибір пород дерева тут такі самі, як і у випадку з органікою на дні). Важливо створити суцільну ковдру для збереження тепла і вологи та захисту від паразитів і насіння сорняків.

Що і як садити

Міське городництво являє собою поле для інновацій, відтак, жодних заборон щодо вибору культур тут не існує. Але все ж варто зважати на особливості конкретної ділянки та ваші особисті можливості подальшого догляду (передусім, поливу). Також важливо оцінити рівень освітлення (навіть в одних і тих самих рослин бувають сонцелюбиві та тіньолюбні сорти) та вітер і протяги (високорослим та витким культурам може знадобитися додаткова опора). Повітря в місті сухіше, а температура в середньому вища, ніж на звичайному городі, тому загалом міське садівництво тяжіє до посухостійких культур.

Водночас, правильно спроектована висока грядка захищає рослини від холоду та надмірного зволоження, тому ви зможете вирощувати культури, які вважають притаманними південнішим регіонам (наприклад, власні кавун чи диню цілком можливо смакувати в Києві або Чернігові). Серед адептів високих грядок існує навіть приказка “кожні 10 сантиметрів підйому над землею — це 100 км на південь”. З огляду на це варто не тільки вибирати рослини, але й коригувати графік їхньої посадки. Так, ранні культури на міському городі можна висаджувати вже в середині квітня, не боячись нічних заморозків: адже процес ферментації органіки з глибини підігріватиме ґрунт, а правильне мульчування утримуватиме тепло всередині.

Також конструкція високої грядки дозволяє не створювати лунок/гребнів та інших індивідуальних конструкцій навколо рослини. Розсаду достатньо прилаштувати на обране місце, присипати ямку землею (не трамбуйте ґрунт і не насипайте його вище кореневої шийки) та замульчувати навколо стебла. Насіння ж можна прикопувати лише на половину глибини, зазначеної в інструкціях для звичайних городів. Головне, знову ж таки, добре замульчувати поверхню, і не тривожити зародок до появи над поверхнею грядки.

Оскільки міські городи покликані забезпечити максимальне біорізноманіття та врожайність, то на них загалом не рекомендують вирощувати культури, що вимагають значного об’єму ґрунту та великої кількості поживних речовин для кожної рослини: злаки, соняхи, кукурудзу, ріпак. Також уникають урбан-фермери картоплі, топінамбура, крупних сортів коренеплодів, адже не кожна висока грядка може забезпечити їхню потребу в заглибленні у ґрунт. Втім, якщо ви маєте непереборне бажання мати власну бульбу, не відмовляйте собі в експерименті. Але зважайте, що картопляному кущу потрібно буде забезпечити щонайменше 30 літрів персонального ґрунту в посудині висотою від 40 см

←

Ґрунт всередині високих грядок не контактує з поверхнею землі, саме тому ця форма облаштування городу найкраще підходить для міста

Російський наступ навесні 2022 року завадив навіть досвідченим аграріям вчасно підготувати розсаду та здійснити посіви. Відтак, для Сквот-городу в цьому сезоні ми намагалися вибирати рослини, невимогливі до часу пересадки, та насіння культур з швидким періодом вегетації та збору врожаю. Передусім це пряні трави, листова зелень, салати. Також ми виділили місце для розсади наших друзів та сусідів, які вирощували паростки заздалегідь, але не мали можливості посадити їх на власних городах.

Тож стартовий склад нашого аграрного ансамблю у третій тиждень травня вийшов наступним:

помідори

гострі та солодкі перці

пізньостигла ремонтантна полуниця

пряні трави: м’ята, чебрець, базилік, рута

їстівні квіти: чорнобривці, календула, фіалка (див. Лайфхаки)

ягідні кущі: смородина, аґрус, калина, журавлина, лохина

цибулини: цибуля ріпчаста та червона, часник, їстівний (осінній) крокус

насіння: спаржева квасоля, кабачок цукіні ранній

коренеплоди: редис, міні-морква, буряк

пряні трави: петрушка, кріп, базилік, кінза, кмин, любисток, бораго, настурція, меліса, цибуля-шніт, естрагон

листова зелень: салати, гірчиці зелена та мізуна, рукола, мангольд, капуста кале, броколі

Окремі порції насіння однорічних пряних трав та листової зелені варто відкласти, аби мати можливість підсівати протягом сезону, якщо перші посіви не зійдуть або будуть пошкоджені.

Догляд, полив, підживлення

Будь-які посіви, навіть посухостійких культур, вимагають регулярного поливу. Особливо в перший місяць життя. Відтак, подбайте про можливість догляду за ними і заздалегідь дізнайтеся, хто з сусідів чи однодумців міг би вам у цьому допомогати. Адже в сонячну погоду зволожувати грядки необхідно щодня. Робити це потрібно зранку або ввечері, уникаючи прямих сонячних променів. З часом, коли земляний ком всередині грядок сформується, а рослини зміцніють, можна буде збільшити інтервал між поливами.

Раз на тиждень уважно оглядайте плантацію: чи вистачає рослинам води, чи не занадто мокра земля (якщо перед поливом ви встромите патичок на глибину 10-15 см, на ньому не має залишатися липких частинок грунту); чи немає хвороб або шкідників; чи не потребують високорослі/виткі рослини додаткової опори. Якщо котрісь зі сходів не зійшли або рослина загинула чи захворіла — не лишайте місце порожнім. Відгорніть мульчу, злегка розпушіть верхній шар ґрунту та підсійте на це місце листову зелень чи пряну траву (найшвидше ростимуть рукола, бораго, листові гірчиці, кріп та петрушка).

Грядка, спроектована за принципом Розума, не вимагає перекопування, сапання чи внесення додаткових добрив. Достатньо протягом сезону поповнювати компостну канавку рослинними відходами з кухні та самого саду (сорняки, відмерлі суцвіття, сухе листя, зламані гілочки, корінці листових рослин, з яких знятий врожай) та прикривати мульчею для продовження процесу компостування. Більш традиційну багатошарову грядку необхідно буде щедро збагатити компостом двічі: в кінці городнього сезону, перед консервацією на зиму, та навесні. Для цього потрібно буде заготувати значні порції органіки, відтак, збирайте підкормку у спеціальну ємність заздалегідь.

Високі грядки не вимагають заміни ґрунту, як домашні вазони, і, за умови правильного догляду, можуть використовуватись стільки, скільки прослужить ємність, в якій вони розбиті.

Якщо на вашому городі приживуться багаторічні рослини, їх перед холодним сезоном виправдано зібрати в одній ємності. Її треба буде додатково утеплити, загорнувши агроволокном чи мішковиною не тільки поверхню, але й стінки. Якщо рослини сформували повноцінні кущі, кожен з них необхідно утеплити окремо. Але важливо зняти агроволокно (мішковину) з кущів із першим весіннім теплом, аби перегрів не спровокував передчасну вегетацію. Решту грядок після внесення осінньої порції органіки достатньо буде добре полити та накрити будь-якою щільною плівкою або тканиною для уникнення ерозії грунту.

Щоб розмножити однорічні рослини та заощадити наступного сезону на посадковому матеріалі, спробуйте отримати власне насіння. Для цього доведеться поступитися найпривабливішим екземпляром конкретного виду. Не збирайте з нього листків (якщо це салат чи зелень), залиште найкрасивішу квітку або плід та дочекайтеся потомства. Зауважте, що деякі види насіння сходять лише після спеціальної підготовки: їх треба підморозити, замочити на кілька днів або надрізати оболонку. Поради щодо цього вам дадуть більш досвідчені садоводи (в інтернеті зокрема).

Для запуску власного біореактора на Сквот-городі використали культуру грибів емочки-бокаші

Город як можливість розвитку місцевої спільноти

Якщо ви вирішили розбити город, але вам здається, що у вас немає однодумців, чи ви опинилися самі у чужому місті, саме час знайти нових друзів. Щоб про вашу ідею дізнались сусіди та місцеві агро-активісти, варто приділити увагу розповсюдженню інформації.

Напишіть або надрукуйте 10-20 оголошень про те, що ви започатковуєте міський город. Розклейте їх у дворі, біля магазину, найближчої зупинки чи бювету. Точно вкажіть адресу та місце, де плануєте працювати. Запросіть бажаючих взяти участь. Не забудьте залишити свій
номер телефону або інший зручний контакт;

Організуйте попередню зустріч з сусідами та іншими зацікавленими людьми. Під час такої зустрічі ви можете отримати слушні поради або просто озвучити свої потреби (можливо, у когось є зайві саджанці, непотрібні горщики, лийки чи шланг, який не використовують, але можуть пожертвувати на спільну справу);

Підготуйте план реалізації міського городу, напишіть кілька речень про нього і встановіть табличку, як це роблять на об’єктах будівництва. Так кожен, хто випадково натрапить на ваш город, зрозуміє, що відбувається, і зможе долучитися до проекту чи надихнеться зробити власний;

Якщо у вашому будинку, районі, ОСББ є свої групи в Facebook або інші канали зв’язку (телеграм, вайбер), розмістіть інформацію про організацію городу там. Також спробуйте сконтактувати з місцевими аграрними учбовими закладами та вчителями біології/природознавства з найближчих шкіл.Так ви можете знайти волонтерів і зібрати необхідні кошти для доукомплектування вашого городу;

Коли визначитеся з датою відкриття власного городу, підготуйте нове оголошення для соцмереж і чатів, та створіть подію в Facebook. Попросіть ваших друзів поширити цю інформацію;

Якщо у вас є можливість, запросіть на відкриття міського городу представника/цю міської чи районної ради або співробітників штабу вашого мажоритарного депутата у ВР.

Протягом сезону ви можете створювати окремі події навколо городу. Як для тих, хто вже бере участь в проекті, так і з метою залучити нових учасників. Спробуйте проводити майстер класи, сеанси гарден-терапії, заняття з агрофітнесу чи мистецькі пленери.

→ Запросіть на відкриття городу сусідів та міських активістів, по можливості, поділіться насінням та розсадою

Город як освітній майданчик, робота з дітьми

Окремим напрямом роботи і міцним стовпом городньої спільноти може стати дитяча грядка. Взаємодія з рослинами, вивчення природи та час на відкритому повітрі підуть на користь малечі.

Дитяча грядка має проектуватися з урахуванням фізичних можливостей дітей: вона нижча від звичайної, зроблена з безпечних матеріалів (без гвіздків, гострих кутів, необробленої деревини), менша за площею (аби дитина могда дотягнутися до будь-якої ділянки городику). Також для дітей варто приготувати окремі безпечні інструменти та меншу лийку.

Вибирати рослини для дитячої грядки варто так, щоб вони зацікавили навіть найменших своїм привабливим виглядом або впізнаваністю. І при цьому не були отруйними чи неприємними на смак навіть в недостиглому вигляді. Добре підходять полуниці, огірки, помідори-чері, гарбуз, горошок, будь-які ягідні кущі (крім колючих аґруса та йошти). Але навіть з цими культурами не варто залишати дітей на городі без нагляду.

Крім сусідів, варто запросити на дитячу грядку вихователів найближчих садочків та вчителів молодших класів. Запропонуйте їм використовувати город як освітній майданчик.

Лайфхаки з вибору культур та підвищення врожайності городу у реаліях українського клімату та міської екосистеми

Не намагайтеся наповнити високу грядку землею до країв. Відступіть 15-25 см (пропорційно висоті самої грядки). З часом, по мірі внесення компосту, об'єм грунту збільшиться, і важливо, аби він не виходив з берегів. Також бортики прикриватимуть молоду розсаду та посіви від вітру, зберігатимуть тепло та утримуватимуть над грядкою вуглекислий газ — головний будівельний матеріал рослин;

Від хвороб та шкідників рослини найкраще захищають... інші рослини :) Використовуйте в якості репелентів та фунгіцидів пряно-ароматичні культури. Чебрець, м’ята, меліса, настурції, чорнобривці, календула, гострі перці, розмарин та лаванда, висаджені по краях грядок, відлякуватимуть шкідників. Розпізнати рослин-охоронців нескладно: як правило, їхні листя та квіти мають інтенсивний, але не солодкий аромат, і гострі або гіркуваті на смак;

Якщо ви керуєтесь принципами пермакультури, у вас не буде грядки томатів. Тобто, томати будуть, але між ними треба буде посадити моркву, руколу та все ті ж рослини-репеленти. Важливо не саджати жодну культуру суцільним масивом, аби хвороба чи шкідник, націлені на конкретний вид, не могли безперешкодно рухатись грядкою. Поки слимак-любитель салату пригальмує десь під перцем — ви встигнете його виявити та нейтралізувати;

Розмарин, базилік, лаванду, м’яту та мелісу не обов’язково сіяти чи купувати розсадою.

Саджайте квіти. Вони приваблюють комах-запилювачів, та й для більшості людей привабливі. До того ж, чимало квітів насправді їстівні. Так, листя, квітки та молоді плоди настурції чудово замінять руколу чи гірчицю. Фіалками можна прикрасити десерт. З чорнобривців готують помаранчевий український песто та грузинську аджику. Календула годиться в чай та може бути барвником для десертів. А осінній крокус, або шафран — взагалі найдорожча спеція в світі;

Спробуйте розмноження черенками. Придбавши у магазині чи на базарі вдалий пучок цих трав, виберіть найпотужнішу гілочку, очистіть від нижнього листя та оновіть зріз стебла. Поставте у воду, і вже за два-три тижні матимете корінці, достатні для того, аби переносити рослину у грунт. Такі саджанці зберігають всі особливості материнського сорту та дають врожай вже на другому місяці життя;

Якщо ви геть не впевнені у власних городніх силах, а якість ділянки та грунту здаються вам сумнівними, спробуйте виростити їстівні бур’яни. Насправді сама категорія “бур’яни” доволі умовна, адже поживна цінність деяких з цих рослин значно більша, ніж в їхніх “культурних” побратимів. Зверніть увагу на городній портулак, кропиву, овечий щавель, кислицю, варіанеллу, марь. Але в такому разі не міксуйте їх в одній грядці з сортовими рослинами: останні просто не витримають такої конкуренції.

Стежте за новинами проекту, діліться власним досвідом та звертайтеся з питаннями на сторінці Squat17b у Facebook.

Наукова консультантка проекту — Валентина Мовчан, кандидатка біологічних наук, деканка факультету біомедичних технологій Університету Україна, засновниця центру пермакультури Літній сад

Цей довідник склали співзасновниці проекту Сквот-город

Дар’я Криж і Тамара Бабакова